

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT F.G. JACOBS

fremSAT den 13. december 2001¹

1. Oberster Gerichtshof (den østrigske højesteret) har anmodet Domstolen om at angive, hvorledes en sag, som er anlagt i medfør af en national lovgivning om forbrugerbeskyttelse, hvori det bestemmes, at en forbruger, som har modtaget meddelelse om en gevinst eller anden lignende meddelelse, der på grund af sin udformning har givet forbrugeren indtryk af at have vundet en bestemt gevinst, kan anlægge sag ved domstolene mod det firma, som har sendt meddelelsen, for at kræve gevinsten udbetalt, skal kvalificeres i henhold til Bruxelleskonventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager², og i særdeleshed om en sådan sag er en sag om en forbrugerkontrakt i konventionens artikel 13, nr. 3's forstand.

sager«. I afsnit II behandles spørgsmålet om fordelingen af kompetencen mellem de kontraherende stater og i visse tilfælde mellem lokale domstole i en kontraherende stat. Det er utvivlsomt, at den sag, der verserer for den forelæggende ret, er en »borgerlig sag, herunder handelssag«.

3. I henhold til konventionens hovedregel er retterne i den kontraherende stat, hvor sagsøgte har bopæl, kompetente (artikel 2).

4. Der findes imidlertid undtagelser fra denne regel, hvorefter andre retter kan eller skal have kompetence i visse typer af sager.

Bruxelles-konventionen

2. Bruxelles-konventionen finder anvendelse »i borgerlige sager, herunder handels-

5. I henhold til konventionens artikel 5, nr. 1, kan »sager om kontraktforhold [... anlægges] ved retten på det sted, hvor den pågældende forpligtelse er opfyldt eller skal opfyldes«. I henhold til artikel 5, nr. 3, kan »sager om erstatning uden for kontrakt [... anlægges] ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«. Kompetence

¹ — Originalsprog: engelsk.

² — Konventionen af 27.9.1968. En konsolideret version — som er den version, der er relevant i nærværende sag — af konventionen som ændret ved de fire efterfølgende tiltrædelseskonventioner, er offentliggjort i EFT 1998 C 27, s. 1.

i henhold til begge disse bestemmelser supplerer snarere end erstatter kompetence i henhold til artikel 2.

3) når sagen vedrører andre kontrakter, hvis formål er levering af tjenesteydelser eller løsøregenstande, og såfremt

6. Konventionens afsnit II, afdeling 4, som omfatter artikel 13 til 15, har overskriften »Kompetence i sager om forbrugerkontrakter«.

a) fremsættelse af særligt tilbud eller reklamering i den stat, hvor forbrugeren har bopæl, er gået forud for kontraktens indgåelse, og

7. I de relevante dele af artikel 13 foreskrives følgende:

b) forbrugeren i denne stat har foretaget de dispositioner, der er nødvendige til indgåelse af kontrakten.

»I sager om kontrakter indgået af en person med henblik på brug, der må anses [for] at ligge uden for hans erhvervsmæssige virksomhed, i det følgende benævnt »forbrugeren«, afgøres kompetencen efter bestemmelserne i denne afdeling [...]:

[...]«

1) når sagen vedrører køb af løsøregenstande, hvor købesummen skal betales i rater

8. Det fremgår klart af de dokumenter, der er blevet fremlagt for Domstolen, at Rudolf Gabriel handlede i sin egenskab af forbruger i artikel 13's forstand.

2) når sagen vedrører lån, der skal tilbagebetales i rater, eller andre kreditdispositioner, som er bestemt til finansiering af køb af sådanne genstande

9. I artikel 14 bestemmes det, at en sag, som en forbruger agter at anlægge »mod

den anden part i kontrakten, kan anlægges enten ved retterne i den kontraherende stat, på hvis område denne part har bopæl, eller ved retterne i den kontraherende stat, på hvis område forbrugeren har bopæl«.

10. I henhold til artikel 15 kan bestemmelserne i afdeling 4 kun fraviges ved aftale, og såfremt visse betingelser er opfyldt. Det er ikke blevet gjort gældende, at der er indgået en sådan aftale i nærværende sag.

Den nationale lovgivning

11. § 5j i den østrigske lov om forbrugerbeskyttelse³ blev indsat i loven ved den østrigske lov om fjernsalg i forbindelse med gennemførelsen af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler vedrørende fjernsalg⁴.

3 — Konsumentenschutzgesetz, BGBl 1979/140, i den version, der fremgår af artikel I, stk. 2, i den østrigske lov om fjernsalg (Fernabsatz-Gesetz), BGBl I 1999/185.

4 — Direktiv af 20.5.1997, EFT L 144, s. 19.

12. § 5j har følgende ordlyd:

»Erhvervsdrivende, der sender gevinsttilsagn eller andre lignende meddelelser til bestemte forbrugere og gennem forsendelsernes udformning giver indtryk af, at forbrugeren har vundet en bestemt gevinst, skal erlægge gevinsten til forbrugeren. Gevinsten kan også indtales ved domstolene.«

13. Det fremgår af forelæggelseskendelsen, at formålet med bestemmelsen var at fjerne de civilretlige begrænsninger for at gøre sådanne tilsagn gældende ved sagsanlæg. Det blev anført, at de grunde, der havde ført til, at lovgivningsmyndigheden havde fastsat, at bestemte fordringer ikke kunne indtales ved domstolene, ikke burde misbruges til, at man i kommercielle forhold handler i strid med redelig handlemåde over for forbrugerne og ikke opfylder givne tilsagn. Mens det blev understreget, at gæld, der er opstået ved væddemål eller spil, som udgangspunkt ikke kan indtales ved domstolene, fordi retsordenen ikke har nogen interesse i, at kontrakter, »hvor i letsindighed og manglende eftertanke« ofte spiller en rolle, blev det samtidig understreget, at dette ikke skulle kunne gøres gældende i tilfælde, hvor der af en erhvervsdrivende afgives »gevinsttilsagn« over for forbrugere personligt.

Faktiske omstændigheder og sagen for den nationale domstol

14. Af forelæggelseskendelsen fremgår det, at Rudolf Gabriel, som har bopæl i Østrig,

har gjort gældende, at han i 1999 fra Schlank & Schick modtog et brev, som var adresseret til ham personligt, og som gav ham indtryk af, at han efter en lodtrækning havde vundet en kontantgevinst på 49 700 ATS, som han kun behøvede at fremsætte krav på. Det var dog en betingelse herfor, at han bestilte varer i et bestemt mindsteomfang. Kun i nogle »regler«, der var trykt med forholdsvis små typer på bagsiden af et såkaldt »registreret dokument om garanteret udbetaling af gevinsten«, fandtes der en henvisning til, at gevinsttilsagnet var uforbindende. I reglerne var det anført, at størrelsen af den gevinst, der ville blive udloddet, ville blive fastsat efter et skøn af det firma, der udsendte reklamen, og ikke kunne indtales for retten. Rudolf Gabriel har gjort gældende, at der således ikke kunne være tvivl om, at gevinsttilsagnet var egnet til at vildlede, og at en »fornuftig forbruger« ville gå ud fra, at han allerede havde vundet pengegevinsten.

15. Yderligere oplysninger om de transaktioner, som har ført Rudolf Gabriel til at fremsætte sit krav, fremgår af de dokumenter, som er fremlagt for Domstolen. I oktober og november 1999 sendte Schick & Schlank ham to personlige meddelelser indeholdende et postordre-katalog og en bestillingsseddel. I meddelelserne var det angivet, at han havde vundet 49 500 ATS, som ville blive udbetalt på en check, hvis han bestilte varer for mindst 200 ATS og fremsatte krav om udbetaling af gevinsten. I breve stilet til ham personligt blev han spurgt, hvorfor han ikke havde gjort krav på udbetaling af gevinsten, som han havde 100% »ret« til. Brevene var vedlagt en

»betalingsvoucher« på 49 500 ATS. I et yderligere brev til ham fra »European Credit« med overskriften »Officiel betalingsbekræftelse« blev det bekræftet, at han havde 49 500 ATS i vente, og kopier af voucheren var vedlagt som bilag. I disse meddelelser fandtes også, hvad der forekom at være en sparekassebog udfærdiget af European Credit i Rudolf Gabriels navn og med angivelse af et indestående på 49 500 ATS.

16. Under retsmødet har Rudolf Gabriels advokat afvist, at det — som det er beskrevet i forelæggelseskendelsen — i disse meddelelser var angivet, at det var op til firmaet, som stod bag reklamen, at fastsætte gevinstens størrelse. Derimod var der på bagsiden af betalingsvoucheren angivet, at kontantgevinsterne kunne deles op i flere forskellige udbetalinger afhængigt af antallet af indsendte svar. Denne påstand forekommer at finde støtte i de dokumenter, der er vedlagt sagsøgerens skriftlige indlæg, selv om dette ikke er helt utvivlsomt. Det fremgår under alle omstændigheder af forelæggelseskendelsen, at den nationale ret anmoder Domstolen om at lægge til grund, at Schlank & Schick har fremkaldt et indtryk hos sagsøgeren af at have vundet en bestemt gevinst i forbrugerbeskyttelseslovens § 5j's forstand.

17. Rudolf Gabriel udfyldte og indsendte de to bestillingssedler i anbefalet brev. Den første vedrørte varer for i alt 79 ATS, og

den anden varer for i alt 249 ATS. Schlank & Schick sendte ham de bestilte varer sammen med en regning, der lød på varernes pris og omkostningerne i form af fragt, emballage og forsikring. Han har til dato ikke modtaget nogen gevinstcheck.

18. Rudolf Gabriel agter at anlægge sag mod Schlank & Schick med påstand om udbetaling af gevinsten. Den nationale ret har oplyst, at han allerede har forberedt en stævning med påstand om, at Schlank & Schick i medfør af forbrugerbeskyttelseslovens § 5j skal betale 49 700 ATS med rente til ham.

Det præjudicielle spørgsmål

19. I henhold til § 28, stk. 1, nr. 1, i den østrigske lov om retsplejen og de ordinære domstoles kompetence i borgerlige sager (Jurisdiktionsnorm)⁵ skal Oberster Gerichtshof i en borgerlig sag fastlægge en stedligt kompetent domstol, såfremt betingelserne for, at en indenlandsk domstol har den stedlige kompetence, hverken er opfyldt efter Jurisdiktionsnorm eller andre retsforskrifter, men der i henhold til en folkeretlig aftale består en forpligtelse til at pådømme sagen i Østrig.

20. Det fremgår ikke af Jurisdiktionsnorm, hvilken ret der har kompetence til at pådømme en sag i medfør af forbrugerbeskyttelseslovens § 5j. Spørgsmålet om, hvorvidt Oberster Gerichtshof skal bestemme, hvilken lokal domstol der skal have kompetence til at påkende en sådan tvist, beror på, om »andre retsforskrifter«, og i særdeleshed Bruxelles-konventionen, kan antages at bevirke, at en bestemt ret har kompetence.

21. Hvis sagen betragtes som en »sag om kontraktforhold« i konventionens artikel 5, nr. 1's forstand eller som en »sag om erstatning uden for kontrakt« i konventionens artikel 5, nr. 3's forstand, er den kompetente ret i henhold til konventionen henholdsvis »retten på det sted, hvor den pågældende forpligtelse er opfyldt eller skal opfyldes«, eller »på det sted, hvor skadetilføjjelsen er foregået«. Mens det i artikel 2, som indeholder den almindelige regel om, at søgsmål skal anlægges ved retterne i den kontraherende stat, hvor sagsøgte har hjemsted, overlades til de kontraherende stater at afgøre, hvilken af de nationale retter der skal være kompetente til at pådømme en sag, indebærer artikel 5, nr. 1, og artikel 5, nr. 3, at en bestemt national ret i en kontraherende stat er kompetent. Hvis artikel 5, nr. 1, eller artikel 5, nr. 3, således finder anvendelse i nærværende sag, tilkommer det ikke Oberster Gerichtshof at træffe afgørelse om, hvilken ret der har kompetence.

⁵ — Lov af 1.8.1895, RGBI 111.

22. Hvis en sag, der er anlagt i medfør af forbrugerbeskyttelseslovens § 5j derimod kan antages at være en sag om »om kontrakter indgået af en [forbruger]« i konventionens artikel 13's forstand, medfører dette blot, at en østrigsk ret har kompetence, uden at det nærmere angives, hvilken østrigsk ret der er tale om. I et sådant tilfælde vil Oberster Gerichtshof skulle tage stilling til Rudolf Gabriels begæring om at udpege en stedligt kompetent ret.

benyttet i Bruxelles-konventionen af 27. september 1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (herefter »Bruxelles-konventionen«)

- 1) en sag om en kontrakt som omhandlet i artikel 13, stk. 1, nr. 3, eller

23. Rudolf Gabriel har anmodet Oberster Gerichtshof om at afgøre, hvilken østrigsk ret der har kompetence til at påkende hans søgsmål. Eftersom Oberster Gerichtshof er i tvivl om, hvorledes en sådan sag skal kvalificeres i henhold til Bruxelles-konventionen, og om, hvorvidt den skal udpege et lokalt værneting, har Oberster Gerichtshof besluttet at anmode Domstolen om at træffe en præjudiciel afgørelse vedrørende følgende spørgsmål:

- 2) en sag om kontraktforhold som omhandlet i artikel 5, nr. 1, eller

»Er indtaling af den ret, der er indrømmet forbrugerne i § 5j i den østrigske lov om forbrugerbeskyttelse (herefter »forbrugerbeskyttelsesloven«) (Konsumentenschutzgesetz (KSchG), BGBl 1979/140, som affattet ved artikel I, nr. 2, i den østrigske lov om fjernsalg (Fernabsatz-Gesetz), BGBl I 1999/185) til at afkræve erhvervsdrivende en tilsyneladende vundet gevinst gennem sagsanlæg, når de erhvervsdrivende sender (eller har sendt) gevinsttilsagn eller andre lignende meddelelser til bestemte forbrugere og på grund af forsendelsernes udformning giver (eller har givet) indtryk af, at forbrugeren har vundet en bestemt gevinst, i den forstand, hvori udtrykkene er

- 3) en sag om erstatning uden for kontrakt som omhandlet i artikel 5, nr. 3?«

24. Der er indgivet skriftlige indlæg af Rudolf Gabriel, af den østrigske og den tyske regering samt af Kommissionen. Rudolf Gabriel og Kommissionen var repræsenteret under retsforhandlingerne.

Formaliteten

25. Rudolf Gabriel og den østrigske regering har — uden dog at være enig heri — henvist til mulige indsigelser mod sagens antagelse til realitetsbehandling.

26. Rudolf Gabriel har henvist til kravet⁶ om, at en sag skal være »verserende« ved en national domstol, før denne kan anmode EF-Domstolen om en præjudiciel afgørelse om fortolkningen af Bruxelles-konventionen. Der kan rejses tvivl om, hvorvidt nærværende sag kan anses for at være »verserende« for Oberster Gerichtshof. Rudolf Gabriel har imidlertid gjort gældende, at den nationale procedure med henblik på udpegning af en stedligt kompetent ret kun kan iværksættes i forbindelse med en specifik retssag. Nærværende søgsmål må derfor anses for at være verserende, og anmodningen om, at Domstolen skal afsige præjudiciel afgørelse skal derfor antages til realitetsbehandling.

27. Den østrigske regering har anført, at i henhold til Domstolens praksis kan en anmodning om præjudiciel afgørelse alene antages til realitetsbehandling, hvis besvarelsen af den præjudicielle forespørgsel er nødvendig for at afgøre et retligt spørgs-

mål, der er opstået i en konkret sag for den nationale ret⁷. I henhold til østrigsk ret kan en sag, hvori en ret udpeger rette værneting, kun opstå, hvis der er anlagt retssag, eller en retssag vil blive anlagt. Det er således utvivlsomt, at de spørgsmål, der er forelagt for Domstolen i nærværende sag, kan antages til realitetsbehandling.

28. Jeg mener, at nærværende anmodning om præjudiciel afgørelse helt klart kan antages til realitetsbehandling. Protokol-lens artikel 3⁸ bestemmer, at såfremt et spørgsmål vedrørende fortolkningen af konventionen rejses under en retssag ved en ret i en kontraherende stat, kan eller skal denne ret, hvis den skønner, at en afgørelse af dette spørgsmål er nødvendig, for at den kan afsige dom, anmode Domstolen om at afgøre spørgsmålet. Jeg mener ikke, at det altid er nødvendigt, for at en præjudiciel forespørgsel kan antages til realitetsbehandling, at hovedsagen skal versere ved den ret, som forelægger spørgsmålet for Domstolen. Dette gælder navnlig, når der pågår forhandlinger for en ret med henblik på at afgøre, hvilken ret der har kompetence til at påkende den konkrete sag. I nærværende sag har Rudolf Gabriel anmodet Oberster Gerichtshof om at udpege en lokal ret, der har kompetence til at påkende hans søgsmål. Af de grunde, der er gengivet ovenfor, finder Oberster Gerichtshof, at en præjudiciel afgørelse af det forelagte spørgsmål er nødvendig for at kunne træffe beslutning om Rudolf Gabriels begæring. Betingelserne i protokollens artikel 3 er således efter min overbevisning fuldt ud opfyldt.

6 — Artikel 3 i protokollen vedrørende Domstolens fortolkning af konventionen af 27.9.1968 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, undertegnet i Luxembourg den 3.6.1971, EFT 1975 L 204, s. 28. En konsolideret udgave af protokollen som ændret ved de fire efterfølgende tiltrædelseskonventioner er offentliggjort i EFT 1998 C 27, s. 24.

7 — Domstolens dom af 11.3.1980, sag 104/79, Foglia, Sml. s. 745, og af 16.7.1992, sag C-83/91, Meilicke, Sml. I, s. 4871.

8 — Jf. fodnote 6.

Stillingtagen

29. Den forelæggende ret har for det første spurgt, om en sag anlagt i medfør af § 5j i den østrigske forbrugerbeskyttelseslov er en »sag [som] vedrører [en] kontrakt, hvis formål er levering af [...] løsørengenstande«, i konventionens artikel 13, nr. 3's forstand.

30. Retten til at anlægge søgsmål i henhold til § 5j kan blive relevant i mange forskellige situationer, og jeg mener ikke, at det er muligt inden for rammerne af nærværende sag at fastlægge et generelt princip, der kan finde anvendelse for alle disse forskellige situationer. Jeg vil derfor vurdere den forelæggende rets spørgsmål ud fra den forudsætning, at det vedrører en sag i henhold til § 5j, hvor i) en erhvervsdrivende, som sælger varer via postordre, i en personlig meddelelse til forbrugeren har givet denne indtryk af at have vundet en gevinst, som vil komme til udbetaling, når den erhvervsdrivende har modtaget bestilling af varer over et bestemt mindstebeløb fra forbrugeren, ii) forbrugeren har afgivet en sådan bestilling, og iii) de bestilte varer er blevet leveret.

31. I henhold til artikel 13, nr. 3, skal aftalen for det første vedrøre levering af løsørengenstande eller tjenesteydelser. For det andet skal der være sket »fremsættelse af særligt tilbud eller reklamering i den stat, hvor forbrugeren har bopæl«, og for det tredje skal »forbrugeren i denne stat ha[ve] foretaget de dispositioner, der er nødven-

dige til indgåelse af kontrakten«. Formålet med den anden og tredje betingelse, der er kumulative, er at sikre tilstedeværelsen af en snæver forbindelse mellem kontrakten og det land, hvor forbrugeren har sin bopæl⁹.

32. Ved første øjekast forekommer denne bestemmelse at være skræddersyet til omstændigheder som dem, der er tale om i Rudolf Gabriels tilfælde. Schlank & Schick tilsendte ham i den stat, hvor han har bopæl, en meddelelse om, at han havde vundet 49 700 ATS, hvis han bestilte varer for et vist beløb. Rudolf Gabriel foretog i denne stat de nødvendige dispositioner til indgåelse af kontrakten, idet han bestilte varer for det påkrævede beløb. Dette er i det væsentlige det standpunkt, som såvel Rudolf Gabriel som den østrigske regering har indtaget. De har begge anført, at det, som Rudolf Gabriel (køb af varer) og Schlank & Schick (løftet om betaling af 49 700 ATS) har foretaget sig, skal anses for at være et uadskilleligt hele, og at eftersom de øvrige betingelser i artikel 13 klart er opfyldt, skal artikel 13, nr. 3, finde anvendelse.

33. Den tyske regering har imidlertid gjort gældende, at det i artikel 13 forudsættes, at

⁹ — Dom af 27.4.1999, sag C-99/96, Mietz, Sml. I, s. 2277, punkt 69 i generaladvokat Légers forslag til afgørelse af 8.10.1997, hvori der henvises til punkt 158 i professor Schlossers rapport om Kongeriget Danmarks, Irlands og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands tiltrædelse af konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, EFT 1979 C 59, s. 71.

sagen vedrører en kontrakt, som allerede er indgået (»sager om kontrakter indgået af en person [...]«). I § 5j fastlægges derimod et retligt ansvar for meddelelsen, uanset om denne har ført til indgåelse af en kontrakt. Sager, som anlægges i henhold til denne bestemmelse, omfattes således ikke af artikel 13. I modsat fald ville artikel 13 få et videre anvendelsesområde end det, der er forudset i konventionen. Eftersom artikel 13 indeholder en undtagelse fra hovedreglen, hvorefter kompetencen tilkommer retterne i den kontraherende stat, på hvis område sagsøgte har bopæl, skal den fortolkes restriktivt og kan ikke finde anvendelse analogt¹⁰.

34. Kommissionen har ligeledes gjort gældende, at spørgsmålet om, hvorvidt artikel 13 finder anvendelse, afhænger af, om den personlige meddelelse fra Schlank & Schick opfylder betingelserne for at kunne anses for et tilbud, eller om den alene må anses for at være en opfordring til at afgive tilbud. Kun i det tilfælde, hvor den må anses for at være et tilbud, som Rudolf Gabriel har accepteret, finder artikel 13, nr. 3, anvendelse.

35. Jeg er enig med Rudolf Gabriel og den østrigske regering i, at en sag, der er anlagt af en forbruger i medfør af forbrugerbeskyttelseslovens § 5j under de omstændigheder, der foreligger i nærværende sag¹¹, er en sag om en kontrakt¹² i konventionens artikel 13, nr. 3's forstand af den simple

grund, at retten til at anlægge søgsmål hører tæt sammen med den underliggende kontrakt. Rudolf Gabriel har anlagt sag med henblik på at få udbetalt den lovede gevinst. Eftersom, for det første, det var en udtrykkelig betingelse for, at han skulle kunne få gevinsten udbetalt, at han bestilte varer, og, for det andet, at bestillingen både blev foretaget og varerne blev leveret, angår sagen utvivlsomt en kontrakt.

36. Denne vurdering finder støtte i Domstolens praksis om såvel artikel 13 som artikel 5, nr. 1.

37. Domstolen har udstukket visse retningslinjer for, hvad der skal anses for at være en kontrakt som omhandlet i konventionens artikel 5, nr. 1, der finder anvendelse, hvis der er tale om »sager om kontraktforhold«. Disse retningslinjer kan være bidrag til afgørelsen af, hvad der kan anses for at være en kontrakt, som er indgået af en forbruger i artikel 13's forstand¹³ (selv om det følger af konventionens systematik og ordlyden af artikel 13 til 15, at når artikel 13 finder anvendelse, afgøres kompetencespørgsmålet efter artikel 14¹⁴, med udelukkelse af artikel 5, nr. 1).

38. Begrebet »sager om kontraktforhold« er — som mange andre af de begreber, der

10 — Domstolens dom af 19.1.1993, sag C-89/91, Shearson Lehman Hutton, Sml. I, s. 139.

11 — Jf. punkt 30 ovenfor.

12 — Eller, i overensstemmelse med de fleste sprogversioner af konventionen, at det er en sag om kontrakter eller om kontraktforhold.

13 — Jf. bl.a. dommen i sagen Shearson Lehman Hutton, nævnt i fodnote 10, punkt 87 i generaladvokat Darmons forslag til afgørelse.

14 — Eller artikel 15 i tilfælde af en værningsaftale, som opfylder betingelserne i denne bestemmelse.

er anvendt i konventionen — et selvstændigt begreb, som skal fortolkes ud fra konventionens systematik og formål med henblik på at sikre, at den gennemføres i fuldt omfang¹⁵.

39. Ved fortolkningen af begrebet »sager om kontraktforhold« har Domstolen ladet sig vejlede hovedsagelig af følgende formål med konventionen.

40. For det første har Domstolen understreget, at konventionen i det væsentlige har til formål inden for Fællesskabet at styrke retsbeskyttelsen for de dér bosiddende personer. Med dette formål for øje, fastsættes der i konventionen en række bestemmelser, hvorved det bl.a. skal forhindres, at der samtidig anlægges flere konkurrerende sager i to eller flere medlemsstater, og som i retssikkerhedens og parternes interesse gør det muligt at fastslå, hvilken national ret der i territorial henseende er bedst egnet til at påkende en sag¹⁶.

41. Mere specifikt følger det af konventionens formål, at antallet af værneting for

en og samme kontrakt skal begrænses i videst muligt omfang¹⁷.

42. Desuden følger det af formålet at opnå retsbeskyttelse af de i Fællesskabet bosiddende personer, at det er nødvendigt, at de kompetenceregler, som fraviger konventionens hovedregel, fortolkes således, at en normalt velunderrettet person nogenlunde kan forudse, ved hvilken ret ud over retten i den stat, hvor han har bopæl, han kan blive sagsøgt¹⁸.

43. Princippet om, at der skal tages hensyn til konventionens systematik og formål, ligesom til hensynet til at sikre, at konventionen gennemføres i fuldt omfang, indebærer ligeledes, at når begrebet kontrakt i artikel 13 fortolkes, skal der også tages hensyn til denne bestemmelses særlige formål.

44. Hovedformålet med konventionens afsnit II, afdeling 4, hvori artikel 13 indgår, er at beskytte den svageste kontraherende part, det vil sige forbrugeren. Domstolen har utvetydigt fastslået, at »de særlige regler, der er indført ved konventionens artikel 13 ff., er begrundet i et ønske om at beskytte forbrugeren som den part i kontrakten, der må antages at være økonomisk

15 — Domstolens dom af 22.3.1983, sag 34/82, Peters, Sml. s. 987, præmis 10, og af 8.3.1988, sag 9/87, Arcado, Sml. s. 1539, præmis 11.

16 — Domstolens dom af 4.3.1982, sag 38/81, Effer, Sml. s. 825, præmis 6, og Peters-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 15, præmis 11-14.

17 — Domstolens dom af 6.10.1976, sag 14/76, De Bloos, Sml. s. 1497, præmis 9.

18 — Domstolens dom af 17.6.1992, sag C-26/91, Handte, Sml. I, s. 3967, præmis 18.

set svagere og retligt set mindre erfaren end medkontrahtenten, og at forbrugeren som kontraktpart derfor ikke bør udsættes for vanskeligheder i forbindelse med et søgsmål i form af at skulle anlægge sag ved retterne i den stat, på hvis område medkontrahtenten har bopæl»¹⁹.

45. En formel fortolkning eller en ordlydsfortolkning af begrebet forbrugerkontrakt er således ikke korrekt, hvis den modvirker hensynet til beskyttelse af den svageste part.

46. Dette gælder, selv om artikel 13 er en undtagelse fra hovedreglen, hvorefter retterne i den stat, hvor sagsøgte har bopæl, har kompetence. Jeg deler ikke den tyske regerings opfattelse af, at artikel 13 skal fortolkes restriktivt, fordi den er en undtagelse fra hovedreglen. En restriktiv fortolkning af en undtagelsesbestemmelse kan til tider være berettiget, f.eks. hvor der er tale om afvigelse fra en grundlæggende rettighed. Dette udgangspunkt bør imidlertid, efter min mening, ikke gælde for alle undtagelsesbestemmelser generelt. En undtagelse, som er fastsat i lovgivningen skal, i lighed med andre lovfæstede bestemmelser, gives sin egen betydning og fortolkes ud fra dens formål og ordlyd og ud fra systema-

tikken i og formålet med den retsakt, i hvilken den indgår.

47. Selv hvis det antages, at en undtagelse fra en hovedregel nødvendigvis skal fortolkes restriktivt, indebærer dette efter min opfattelse imidlertid ikke, at bestemmelsen skal fortolkes på den måde, som den tyske regering har foreslået. Jeg deler den opfattelse, som generaladvokat Reischl udtrykte i sit forslag til afgørelse i Effer-sagen vedrørende fortolkningen af konventionens artikel 5, nr. 1: »Selv om det må erkendes, at artikel 5, nr. 1, er en undtagelse fra hovedreglen i artikel 2 — hvorefter retten ved sagsøgte bopæl er kompetent — og derfor ikke bør fortolkes udvidende, må undtagelsesbestemmelsen dog på den anden side ikke fortolkes således, at den i praksis bliver helt uden virkning«²⁰.

48. For det tilfælde, at artikel 13 i nærværende sag kan antages ikke at finde anvendelse, fordi det i henhold til almindelige aftaleretlige principper er muligt at antage, at den meddelelse, som Schlank & Schick tilsendte sagsøgeren, i teknisk forstand var en opfordring til at afgive tilbud og ikke et tilbud, og at der således ikke er kommet nogen aftale i stand, vil det være muligt for et firma som Schlank & Schick, ved at manipulere indholdet af sine meddelelser, at sikre sig, at forbrugerne aldrig vil få

19 — Jf. dommen i sagen Shearson Lehmann Hutton, nævnt i fodnote 10 ovenfor, præmis 18.

20 — Jf. fodnote 16 ovenfor, punkt 3 i forslaget til afgørelse og dommens præmis 7.

mulighed for at anlægge sag i henhold til den nationale forbrugerbeskyttelseslovgivning i den stat, hvor de har bopæl, i medfør af konventionens bestemmelser om forbrugerbeskyttelse. Et sådant resultat strider helt åbenbart imod formålet med disse bestemmelser.

49. Det skal påpeges, at udlodning af gevinster, som kommer til udbetaling ved varebestilling, således som det er tilfældet i sagen for den forelæggende ret, efter den østrigske regerings oplysninger bliver stadig mere almindelige i Østrig, og at udlodningerne organiseres på en række forskellige måder. Den østrigske regering har anført, at det derfor er svært at anvende almene principper på alle sådanne salgsmetoder.

50. Hvis artikel 13 udelukkes fra at finde anvendelse, vil det desuden være i strid med et andet af konventionens formål, der er nævnt ovenfor, nemlig at forhindre konkurrerende værneting. Domstolen udtalte i Peters-dommen, at »[k]onventionens bestemmelser [...] derfor [bør] fortolkes på en sådan måde, at den domstol, som en sag indbringes for, ikke stilles over for at måtte erklære sig kompetent til at pådømme visse krav, men ikke andre, som er nært sammenhængende dermed. Det er desuden nødvendigt af hensyn til konventionens ånd og formål at fortolke artikel 5 på en

sådan måde, at den nationale domstol kan tage stilling til kompetencespørgsmålet uden at behøve at gå ind i en realitetsbehandling af sagen«²¹. Det er næppe nødvendigt at nævne, at denne sidste betragtning gør sig gældende med samme styrke ved fortolkning af artikel 13.

51. Jeg er endvidere enig i, hvad generaladvokat Darmon anførte i sit forslag til afgørelse i Shearson Lehman Hutton-sagen²², nemlig at forekomsten af flere værneting vil være specielt til ulempe for forbrugere.

52. Baggrunden for Peters-sagen lignede den, der er tale om i nærværende sag, idet omstændighederne ikke passede til den »klassiske« definition af en kontrakt. Sagen vedrørte forpligtelsen for et medlem af en forening til at betale en sum penge til foreningen i forbindelse med indmeldelse i foreningen, og det var ikke helt klart, om denne forpligtelse fulgte alene af indmeldelsen i foreningen eller af indmeldelsen sammen med en beslutning truffet af et af foreningens organer.

53. Med henvisning til konventionens formål, der er nævnt ovenfor, fastslog Dom-

21 — Peters-dommen, jf. fodnote 15 ovenfor, præmis 17.

22 — Jf. fodnote 10 ovenfor, punkt 108 i forslaget til afgørelse.

stolen for det første, at ved indmeldelse i en forening opstår der en nær forbindelse mellem foreningens medlemmer af samme art som mellem parterne i en kontrakt, og det er derfor berettiget at betragte disse forpligtelser som forpligtelser »i et kontraktforhold« i konventionens artikel 5, nr. 1's forstand. For det andet udtalte Domstolen, at spørgsmålet om, hvorvidt den omtvistede forpligtelse alene beroede på indmeldelsen, eller om den beroede på indmeldelsen sammenholdt med en beslutning, som foreningens organer havde truffet, ikke havde betydning for, om konventionens artikel 5, nr. 1, finder anvendelse²³.

54. Det skal medgives, at Domstolen i Handte-dommen²⁴ fastslog, at begrebet »kontraktforhold« ikke kan fortolkes således, at det omfatter en situation, hvor der ikke foreligger en forpligtelse, som en part frivilligt har påtaget sig over for en anden²⁵. Denne udtalelse blev imidlertid fremsat i relation til en retssag, som en senere køber af varer havde anlagt mod producenten, med hvem han ikke stod i nogen kontraktmæssig forbindelse. Domstolen udtalte, at der ikke bestod noget kontraktforhold mellem den senere køber og producenten, idet denne ikke havde påtaget sig nogen kontraktlig forpligtelse over for den senere køber²⁶. Denne situation er helt forskellig fra den, der er tale om i nærværende sag. I særdeleshed bemærkede Domstolen i Handte-sagen, at pro-

ducenten ikke kunne forudse, at en senere køber af en genstand ville kunne anlægge sag mod ham, og det var derfor uforeneligt med retssikkerhedsprincippet at anvende artikel 5, nr. 1²⁷. Denne indsigelse kan ikke gøres gældende, når en forbruger får tilsendt meddelelsen direkte fra postordrefirmaet.

55. Hvis sager anlagt i medfør af § 5j i den østrigske forbrugerbeskyttelseslov under omstændigheder som dem, der er tale om i nærværende sag, skal anses for at være omfattet af begrebet »sager om kontrakter« i konventionens artikel 13's forstand, kan et sådant firma uden vanskelighed forudse, ved hvilke retter, foruden retterne i den stat, hvor firmaet har hjemsted, det risikerer at skulle optræde som sagsøgt. Dette vil ikke være tilfældet, hvis mindre forskelle i kontraktens formelle struktur medfører, at forskellige domstole er kompetente til at påkende sådanne sager. Det ville i endnu højere grad stride mod konventionens formål, hvis retterne i en kontraherende stat havde kompetence til at påkende sager om ét aspekt af transaktionen — løftet om at udbetale gevinsten — mens andre aspekter af samme transaktion — varebestillingen, som er sket i forventning om, at det var en nødvendig og tilstrækkelig forudsætning for at modtage gevinsten — skulle påken-

23 — Præmis 13, 15 og 18.

24 — Nævnt ovenfor, fodnote 18.

25 — Præmis 15.

26 — Præmis 16.

27 — Præmis 19.

des af retterne i en anden kontraherende stat.

gældende, at en gyldig aftale aldrig er kommet i stand²⁹.

56. Det er vigtigt at holde sig for øje, at den fortolkning, som jeg foreslår, ikke medfører nogen urimelig belastning af sagsøgte, som kan befinde sig den situation at skulle varetage deres interesser ved retterne i en stat, hvor de ikke har bopæl eller hjemsted. Konventionens artikel 20, stk. 2, bestemmer, at retten skal udsætte påkendelsen, indtil det er fastslået, at sagsøgte har haft mulighed for at modtage det indledende processkrift i sagen eller en tilsvarende retsakt i så god tid, at han har kunnet varetage sine interesser under sagen. Denne bestemmelse sikrer således, at sagsøgte har mulighed for at fremføre sine synspunkter.

57. Det skal også fremhæves — som jeg anførte i mit forslag til afgørelse i Handtesagen²⁸ — at konventionens kompetencerregler kun vedrører kompetencespørgsmålet. De berører ikke kvalifikationen af sagen med henblik på afgørelsen af, hvilke ansvarsprincipper der finder anvendelse. Sagsøgte er således ikke afskåret fra at gøre

58. Endelig er jeg ikke — i hvert fald ikke for så vidt angår sager som den, der er tale om i det foreliggende tilfælde — enig i den tyske regerings argument³⁰ om, at eftersom der i henhold til § 5j i den østrigske forbrugerbeskyttelseslov gives hjemmel for et ansvar for det firma, som har sendt meddelelsen, for at have fremkaldt et indtryk hos modtageren af at have vundet en gevinst, og ikke for et ansvar, der udspringer af en kontrakt, kan denne bestemmelse ikke falde ind under artikel 13. Formålet med bestemmelsen er, som det er anført ovenfor, at fjerne de civilretlige begrænsninger for at gøre sådanne tilsagn gældende ved sagsanlæg. Det fremgår af forelæggelseskendelsen, at lovgiver fandt, at den tidligere lovgivning, i hvilken det udtrykkeligt var bestemt, at spillegæld ikke kunne indtales ved domstolene, blev misbrugt af firmaer, som bevidst vildledte forbrugerne og »gemte sig« bag dette forbud. Eftersom formålet med den nationale lovgivning er at beskytte forbrugerne, er det åbenbart, at det er foreneligt med konventionens systematik og formål i det hele, at sager, som anlægges i medfør af denne lovgivning under omstændigheder som dem, der foreligger i nærværende sag, skal anses for at være sager om forbrugerkontrakter i konventionens artikel 13's forstand.

28 — Nævnt i fodnote 18, punkt 24 i forslaget til afgørelse.

29 — Jf. Effer-dommen, fodnote 16, navnlig præmis 7.

30 — Jf. punkt 33 ovenfor.

Forslag til afgørelse

59. Jeg foreslår således Domstolen at besvare det af Oberster Gerichtshof stillede spørgsmål på følgende måde:

»Når i) en forbruger, som har fået meddelelse om gevinster eller andre lignende meddelelser, der er udformet således, at de giver indtryk af, at forbrugeren har vundet en bestemt gevinst, i henhold til national forbrugerbeskyttelseslovgivning kan anlægge retssag for at kræve udbetaling af gevinsten fra den erhvervsdrivende, som meddelelsen hidrører fra, ii) en erhvervsdrivende, som sælger varer via postordre, i en personlig meddelelse til forbrugeren har givet denne indtryk af at have vundet en gevinst, som vil komme til udbetaling, når den erhvervsdrivende har modtaget bestilling af varer over et bestemt mindstebeløb fra forbrugeren, iii) forbrugeren har afgivet en sådan bestilling, og iv) de bestilte varer er blevet leveret, er en retssag, som er anlagt af forbrugeren i henhold til denne lovgivning, en sag om en forbrugerkontrakt som omhandlet i artikel 13, stk. 1, nr. 3, i Bruxelles-konventionen om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager.«